

Голод на Україні

2003 рік присвячено 70-й річниці голодомору 1933 року. А що ми знаємо про це. Чи знаємо ми:

1. Що таке голодомор?
2. Скільки голодоморів було в Україні і коли?
3. Скільки людей загинуло?
4. Чи варто згадувати про голодомор?

На жаль, мало що відомо про це сучасному поколінню. Але і старшим людям теж, адже правда про геноцид українського народу довгий час замовчувалася. Та і зараз, чомусь більше звертають увагу на емоційну сторону цього жахливого явища. А про організаторів ми чомусь не згадуємо, а дарма. Адже наше місто і досі береже пам'ять про своїх катів. Ва здивовані? Ось я вам доведу. Спробуйте для початку, вгадати, коли були написані ці рядки...

“Загупало в двері прикладом, заграло, зашкрябало в шибку.
— Ану, одчиняй, молодице, чого ти там криєшся в хаті? —
Застукало в серці, різнуло: ой горе! це ж гості до мене!
Та чим же я буду вітати — іще ж не вварився синочок...
Біжить, одмикає сінешні, гостям уклоняється низько.
Гостей вона просить проходить — сама ж замикає за ними.
Проходять солдати у хату; один з них писати сідає,
два інших стають коло печі, а два при рушницях на дверях.
— Ну як же живеш, молодице? Показуй, що вариш-готуєш? —
Стоїть молодиця — ні з місця — і тільки всміхається тихо.
Горщок витягають із печі, в нім скрючені пальчики видно.
Стоїть молодиця — ні з місця — і тільки всміхається чудно.
Знаходять одрізані ноги, реберця, намочені в цебрі,
і синю голівку під ситом, що вже почала протухати.
Стоїть молодиця — ні з місця — і тільки всміхається страшно.
— Ну як же живеш, молодице? Чого ти мовчиш, не говориш?
— Отак і живу я...— та й змовкла. Ой чий же це голос у неї?
Хрипкий, а тремтучий, веселий.— Та так і живу,— проспівала.
Хіба ж то йому я не мати? Чи їсти, скажіть, не хотілось?
Ви хочете їсти? Сідайте. Між вами і я молодая.
Повірите, люде, їй-богу. Отак тільки тут полоснула —
затіпалось сразу і стихло. Повірите, люде, їй-богу...”

Це написано Павлом Тичиною у 1921 році! І всі мають знати, що перший голодомор стався на Україні одразу після її окупації військами РСФСР. Тоді й

розпочався грабунок недограбованої німцями та білогвардійцями нашої землі. В першу чергу – продуктів харчування адже російська економіка була знищена громадянською війною.

Голод як метод боротьби з непокірливим населенням був випробуваний за указівкою вождя світового пролетаріату Володимира Ілліча Леніна в 1920-1921 роках. Україна, довгий час опиралася встановленню більшовицької влади, стала для партії комуністів кісткою в горлі. Після розгрому регулярних білогвардійських і петлюрівських армій в Україні розгорнулася широка партизанська боротьба проти більшовицького режиму. От тоді і було вирішено організувати голод для приборкування перекірливих. В Україні була оголошена “продразвёрстка”.

Продавати вирощений хліб селянам суворо заборонялося – по селах їздили спецзагони, вилучаючи в людей зовсім не надлишки, а весь хліб, аж до посівного запасу. Десятки тисяч людей стали гинути від голоду, особливо з настанням холодів (а Росія в цей час продала за кордон понад 10 мільйонів тонн зерна по демпінговим цінам.). У такий спосіб опір України був зломлений, а держава одержала настільки необхідну йому валюту. Облік загиблих під час першого голодомору ускладнено загальним безладом та сваволею нової влади. Так, тільки у Криму в 21-23 роки загинуло близько ста тисяч людей.

Якщо зараз розпитати жителів вулиці ім. Косіора, чи знають вони, хто такий був Косіор? Якщо те саме зробити на вулицях імені Куйбишева, Ворошилова, Андреева, Менжинського, Петровського, Калініна, Кірова, Орджонікідзе, то навряд чи хтось із жителів цих вулиць докладно розповість про цих героїв.. Давейте розберемо, в чому ж полягає їх героїзм, про який ми і досі вимушені згадувати при листуванні, відшукуванні потрібної адреси, в розмовах.

27 листопада 1932 р. Сталін на засіданні Політбюро пояснив труднощі з заготівлями хліба "проникненням у колгоспи і радгоспи антирадянських елементів, що організували саботаж і зриви". Газета "Правда" від 4 і 8 грудня 1932 р. призивала до рішучої боротьби з куркулями, особливо на Україні. Шолохов і секретар Харківського горкому Терехов прямо заявляли Сталіну, що на Україні лютує голод. Сталін посміхнувся, назвав Терехова фантазером і припинив розмову. Партійна українська еліта, співробітники ГПУ, незважаючи на загальний голод, харчувалися прекрасно 24 січня 1933 р. союзний ЦК звинуватив компартію України в провалі збору зерна, у притупленні більшовицької пильності і направив на Україну секретаря ЦК П. П. Постишева. Постишев разом з першим секретарем ЦК КП(б)У С. В. Косіором і начальником ОГПУ України В. А. Балицьким змістив 237 секретарів райкомів, 249 голів райвиконкомів, понад половину голів колгоспів. Солдати ОГПУ оточували населені пункти, разом з активістами партії вигрібали зерно, не випускаючи голодне населення за межі сел. Почалося "розкуркулювання" і висилка в Сибір. У куркулів конфіскували усе майно на користь держави. Першими під гарячу руку загороджувальних загонів потрапили 500 індивідуальних господарств Одеської області. Потім репресії прокотилися по Харківській і Дніпропетровській областях. До початку 1933 репресії охопили практично всю правобережну Україну і південь республіки. Десятки тисяч українців без

майна, їжі відправили разом з родинами в товарних вагонах у Сибір. Як свідчать документи, одна третина депортованих гинула в дорозі.

Масові масштаби смерть від голоду прийняла на початку березня 1933 р. Рівень смертності коливався від 10 до 100 %. Із сільського населення України 20 – 25 млн. чоловік від голоду вмерло від 7 до 10 млн. чоловік, тобто п'ята частина. Села і міста були завалені трупами людей. Знову, як і дванадцять років тому, повсюдно розвився канібалізм.

У секретному циркулярі від 22 травня 1932 р., підписаному зам. начальника ГПУ України К. М. Карлсоном, значилося: "Оскільки в Кримінальному кодексі немає статті про канібалізм, всі обвинувачувані в цьому повинні бути негайно доставлені в місцеве відділення ГПУ". Партійна українська еліта, співробітники ГПУ, незважаючи на загальний голод, харчувалися прекрасно.

Паралельно розкуркулюванню велася могутня пропагандистська робота. За розпорядженням Кагановича, селяни, що повідомили про приховання хліба куркулями, одержували 10 відсотків від вилученого.

Особливою директивою Кагановича колгоспи, що не виконали плану хлібозаготівель, заносилися в так називаний "чорний список". У села, що попадали в цей список, припиняли поставляти продовольство доти, поки не буде виконаний план. Ось зразок такого документу:

=====

ПОСТАНОВЛЕНИЕ СОВНАРКОМА УССР И ЦК КП(б)У
О ЗАНЕСЕНИИ НА ЧЕРНУЮ ДОСКУ СЕЛ, ЗЛОСТНО САБОТИРУЮ-
ЩИХ ХЛЕБОЗАГОТОВКУ.

Ввиду особо позорного провала хлебозаготовок в отдельных районах Украины, СНК и ЦК ставит перед облисполкомами о обкомами, райисполкомами и райпарткомами задачу сломить саботаж хлебозаготовок, организованный кулацкими и контрреволюционными элементами, уничтожить сопротивление части сельских коммунистов, ставших фактическими проводниками саботажа и ликвидировать несовместимую со званием члена партии пассивность и примиренчество к саботажникам, обеспечить быстрое нарастание темпов, полное и безусловное выполнение плана хлебозаготовок.

СНК и ЦК постановляют :

За явный срыв плана хлебозаготовок и злостный саботаж, организованный кулацкими и контрреволюционными элементами, занести на черную доску следующие села:

1. с. Вербки, Павлоградского р-на, Днепропетровской области.
2. с. Гавриловка, Межевского р-на, Днепропетровской области.
3. с. Лютеньки, Гадячского р-на, Полтавской области.
4. с. Каменные Потоки, Кременчугского р-на, Харьковской области.

5. с. Святотроицкое, Троицкого р-на, Одесской области.
6. с. Пески, Баштанского р-на, Одесской области.

В отношении этих сел произвести следующие мероприятия:

1. Немедленное прекращение подвоза товаров, полное прекращение кооперативной и государственной торговли на месте и вывоз из соответствующих кооперативов и государственных лавок всех наличных товаров.
2. Полное воспреещение колхозной торговли как для колхозов, колхозников, так и для единоличников.
3. Прекращение всякого рода кредитования, проведение досрочного взыскания кредитов и других финансовых обязательств.

Крім цього, родини піддавалися штрафам, конфісковували всі продукти, хліб, домашня худоба, майно. Жителям сіл забороняли залишати місце проживання. Контроль здійснювали всі ті ж загороджувальні загони НКВД. Надії на порятунк чекати було нівідкіля. Від голоду батьки їли власних дітей, а діти – трупи матерів і батьків Не дивлячись на всю жорстокість, з яким проводилися хлібозаготівлі, Політбюро здавалося, що вжитих заходів недостатньо. План хлібозаготівель в Україні не виконувався. 1 січня 1933 року від Сталіна на ім'я товариша Косіора надійшла телефонограма наступного змісту:

– широко сповістити всіх колгоспників і власників індивідуальних господарств, що ті, хто добровільно здасть раніше розкрадений і захований хліб, репресіям піддаватися не будуть;

– хто буде продовжувати це робити, будуть суворо покарані;

Але і ці міри не могли докорінно змінити ситуацію з виконанням плану заготівлі хліба. Зате нові директиви і розпорядження дали поштовх черговому витку репресій. Вже в перші п'ять днів після телефонограми було арештовано 2700 чоловік. З них розстріляні за контрреволюційний саботаж 56 чоловік. Кожні п'ять днів особисто Косіору доповідали нарком юстиції і прокурор республіки Поляків про кількість репресованих за не здачу хліба, злочинство, саботаж. Голод на Україні досяг свого піка. Найважчим видався період з лютого по червень 1933 року. Саме в цей час кількість жертв росло не щодня, а щогодини.

Мій батько, Микола Іванович, був тоді семирічним хлопчиком, сином робітника, але теж зазнав всіх жахів голодомору. Він жив з батьками у Діївці, яка була тоді селом, а не передмістям, як зараз. Був тут і колгосп.

Ось що він згадує: “Пам’ятаю себе худим, але з величезним, опухлим від голоду животом, на якому були видні сині жилки. Пам’ятаю весну 33-го, коли побачив очманілого від голоду чолов’ягу який йшов навмання, об’їдаючи свіжі зелені листочки з кущів та дерев. Ми ловили горобців для сусіда, а самі їли кісточки з абрикос – вся сім’я потруїлася. Врятувалися тим, що мама віднесла в “Торгсин” сирежки, даровані їй її матір’ю на весілля, і за це отримала пуд кукурудзяної дерті. З них пекла млинці на воді, без жиру. А ми, малюки, хапали їх прямо зі сково-

роди і їли, не відчуваючи жару. Влітку нас, дітей вигнали в поле на пшеницю, збирати хлібного жука-кузьку і дали норму – шість кілограмів жуків на дитину. Тяжко все це згадувати...”.

Навіть звичний нам трамвай нагадує про ті часи. Ось фрагмент літопису дніпропетровського трамваю:

=====

1933 рік.

....

Неймовірно тяжким був цей рік. Штучний голодомор примусив багатьох залишити роботу і йти в села. Але і там не було порятунку. Люди вмирали від голоду в містах і селах, на вулицях і в квартирах, в трамваях і під парканами....

Ховати голодомор уже не представлялося можливим, тому що число жертв перевищувало всі мислимі і немислимі границі. Тільки по Київській області до кінця зими загинуло близько 30 тисяч чоловік. З районів і областей від місцевих партійних керівників у ЦК КП(б)У стали надходити повідомлення про жертви голоду, про факти канібалізму. От кілька витримок з них::

– м. Умань. На цвинтарях щодня знаходять велика кількість не похованих трупів, що вивозять сюди родичі померлих. Через кілька днів деякі з трупів знаходять з відрізними руками чи ногами;

– в селі Андріївка Черняхівського району Київської області в одному з домів вмер батько. У хаті залишилося двоє дітей 8 і 11 років. Труп лежав у будинку добу. Потім 11-літній старший син розрізав ножом живіт у трупа батька і почав готувати їжу з його нутрощів;

– в Білоцерківському районі мати і батько убили старшого сина. М'ясо його засолили. Годуються ним самі і годують молодшого сина;

– у Володарському районі мати виїхала із села кинувши трьох дітей 12, 9 і 3 років. По домовленості зі старшою сестрою, дев'ятирічний хлопчик убив трирічну сестру. Голову відрізали і їли м'ясо в сирому виді;

– в Дніпропетровській області в одному із сіл мати із сусідкою з'їли померлого сина. У їхньому будинку були виявлені останки тіла – кисті рук і ступні. Пізніше вони умерли від отруєння трупною отрутою;

– в Донецькій області в селі Білокуракіно за лютому умерло 94 чоловіки. Близько 500 опухли від голоду. Люди з'їли трупи коней і домашньої худоби, кішок і собак, стару шкіру. 15 березня виявилось, що в жительки села громадянки М. місяць назад зник чоловік. Установили, що його з'їла родина – мати і четверо дітей. Потім умерла молодша дитина, і її труп з'їли. По домовленості зі старшою дочкою мати в ніч на 15 березня зарізала середнього сина, з метою вживати в їжу.

На тлі цього кошмару СРСР інтенсивно продавав зерно за кордон, зокрема і Німеччину, щоб розрахуватися за поставки устаткування для розвитку важкої промисловості. Якщо середньоевропейська ціна на пшеницю становила 7 гульденів, то зерно з України, яким торгували московські кати, йшло по 5 гульденів. Це

так вони сприйняли заклик Леніна про те, що комуністам треба навчитися торгувати. Частина населення Радянської України, робила спроби втекти до Західної України, яка тоді була під Польщею. Але на кордонах стояла Червона Армія, яка косила нещасних з кулеметів. Галичани та Волиняни щиро співчували своїм братам у нещасті, вони навіть зібрали значну кількість зерна для відправки в Східну Україну, причому польські прикордонники погодилися пропустити це зерно без митного оформлення. Але червона влада заявила, що Україна не потребує цього хліба.

Коли жахаюча картина голоду стала нависати, як дамоклов меч, над партією й урядом, потрібно було замітити сліди – вирішено було зробити допомогу голодуючим. Природно, що вона виявилася спізнілою. Ті, хто дізнавалися про трагедію голоду розуміли, що хтось у цьому винуватий. Розуміло це і партійне керівництво країни, що як завжди вирішило звалити справу на ворогів народу.

Наприкінці 1933 року в Україні "розкрили" контрреволюційну змову. Групу з 70 чоловік обвинуватили в підпалах, псуванні державного і колгоспного майна, отруєнні полів, знищенні запасів зерна, що нібито і спровокувало голод у деяких областях правобережної України. Природно, справа сімдесятьох "ворогів народу" здавалося смішним на тлі багатомільйонних жертв голодомору. Це усвідомлювали й у Політбюро, а тому наступним кроком було обвинувачення республіканського керівництва в неспроможності. На черговому пленумі партії в червні 1933 року про це заявив Постишев. Почалася чищення рядів КП(б)У. Більш тридцяти тисяч українських комуністів були репресовані. Багатьох з них розстріляли. Теоретично сталінський режим відхрестився від штучно створеного голодомору в Україні. Однак фактично і документально провина партії за цей злочин була підтверджена. Усе розкрилося майже випадково під час перепису населення.

Сталін був у замішанні, якщо не сказати в шоку. До цього офіційна статистика говорила, що щорічний приріст населення в СРСР складає три мільйони чоловік. Виступаючи на вже згаданому Всесоюзному з'їзді колгоспників-ударників у 1933 році, вождь жартівливо говорив, що нас стає з кожним роком більше на одну Фінляндію. Реальність виявилася далека від дійсності.

Після убивчих цифр перепису 1937 року ЦК партії й особисто Сталін була дана вказівка "подкорректировать" незручні результати.

Цим зайнялися інші вчені. Колишніх розстріляли. Для кожної республіки СРСР був уведений свій відсоток виправлення. Відповідно до архівів, результати перепису в Україні коректувалися на 25--27 відсотків. Це майже в три рази більше, ніж в інших республікам.

Природно, що загальну статистику смертей від голоду ніхто не вів. Цифри, зібрані по областях, у загальні відомості не зводилися. Розрахунки вироблялися по убогих зведеннях того років і показникам смертності і народжуваності. За 1932—1933 роки в Україні вмерли від 7 до 10 мільйонів чоловік. У це число входять і жертви репресій, і ненароджені, і депортовані.

Голод на Україні 1933 року – це один із самих жахаючих злочинів ХХ століття, був організований особисто Сталіним, Головою СНК Молотовим і Політбюро ЦК ВКП(б), до складу якого входили Каганович, Ворошилов, Калінін, Орджонікідзе, Куйбишев, Кіров, Андрєєв, Рудзутак, секретарі ЦК Каганович і Постишев, перший секретар ЦК КП(б)У Косіор, шеф ОГПУ Менжинский, його заступник Ягода, міністр землеробства Яковлев. Тобто саме ті герої, чиїми іменами і названі наші вулиці.

Про цього героя – Якира, ім'ям якого теж названа вулиця в нашому місті – хочеться розказати особливо. Після Громадянської війни Якир майже беззмінно - верховна військова влада на Україні. Якир - співучасник одного з найстрашніших злочинів у всій людській історії. Але як бачимо, Україна не забула свого ката. Діявся той дикий злочин силою. Силою Червоної Армії. Одних чекістів отут було недостатньо. А Червона Армія на Україні підкорялася Якиру.

Тому саме в його руках була сила. Фактично під час колективізації саме Якир був першим номером на Україні.

І не хочу я все звалювати на одного бідного Якира. Усі товариші червоні командири, що у часи колективізації служили в Червоній Армії, усі до єдиного були ворогами народу. Усі воювали проти своїх. І зовсім не даремно в 1935 році були введені маршальські звання. Здавалося б, чому в мирний час? Війни начебто б немає. І раптом привласнюють величезні зірки полководцям! За які такі перемоги?

За колективізацію. За голод, що червоні командири улаштували своїй країні. За перемогу над селянством. За зраду Батьківщини. Хребет селянству був переломлений голодом. Але хребет селянства - це хребет Росії. І України. І Білорусії. Після того Росія горбата. І Україна. І Беларусь.

Хіба влада Якира була краще гітлерівською? Згодний: при Якирі знищували одних, а інших милували, а при Коху - навпаки. Але в їхніх методах не багато різниці. І розмах - той же. І жорстокість за гранню божевілля. В обох. Марксист Якир і гітлерівець Кох - близнюки-брати.

Один - соціаліст, і інший соціаліст. При соціалістичному правлінні гауляйтера Коха навіть колгоспи вирішений було відновити. Щоб не з окремих мужиком відносини з'ясувати, а обкладати даниною всі сіло, а там самі розбирайтеся, самі одне з одного кров пийте.

Цікава деталь: під час гітлерівської окупації Києва гестапо розташовувалося в будинку 33 по Владимирській. У будинку НКВД УРСР. Ідучи, чекісти свій будинок не підірвали і не спалили, хоча підірвали Хрещатик і лавру. Але і гестаповці, ідучи, спалили всі навколо, а свою тимчасову резиденцію люб'язно залишили чекістам неушкодженою. Чекісти і гестаповці передавали один одному будинок катувань, катувань і розстрілів як естафету.

І ще деталь. Кат України Кох мав резиденцію за Вишгородом, у Межигір'ї. Там були садиби Косіора, Постишева, Петровського, Хрущова. Але Коху чомусь сподобався палац Якира.

Третій радянський голодомор в Україні тоталітарна "партія-державна" СРСР скоїла після страхітливої руйнівної війни, що двічі вогнем і кров'ю пройшла українською землею. Творення голоду відбувалося шляхом пограбування села через здійснення репресивної хлібозаготівельної та податкової політики, насильницькі надмірні зернопоставки у посушливі неврожайні повоєнні роки.

Верховна влада суспільства на чолі з диктатором Й. Сталіним, як і раніше, використовувала українське село як "донора" для відбудови промисловості, відновлення військово-промислового комплексу. Демонструючи міфічні "переваги" соціалізму і прагнучи раніше держав Західної Європи, теж охоплених засухою, відмінити карткову систему, створювали "резерви зерна", а також поставляли хліб майбутнім союзникам - країнам новостворюваного "соціалістичного табору".

Непосильний план хлібозаготівель на 1946 рік - 340 млн. пудів хліба - виконати Україні було неможливо. Але замість зниження цей план в липні 1946 р. 23 областям: Запорізькій, Сталінській, Дніпропетровській, Київській, Вінницькій та ін. було підвищено. Але цей план було виконано на 62%.

Й. Сталін, його найближче оточення: В. Молотов, Г. Маленков, Л. Каганович вбачали у невиконанні плану не недорід і голод, а незадовільну роботу партійних організацій, радянських органів, голів колгоспів і самих колгоспників, звинувачуючи їх в "антибільшовицькому ставленні до політики хлібозаготівель", "саботажі", "розкраданні", "розбазарюванні" хліба тощо. Українські селяни, на думку можновладців, потребували перевиховання як такі, що перебували на окупованій території і "зазнали впливу чужої ідеології". Такого роду звинувачення викликали репресії до обласних та районних партійних і радянських керівників, голів колгоспів і безпосередньо трударів-колгоспників.

Найлютішим голод був узимку та весною 1947 р., перетворившись на голодомор.

Вибита з голодуючого українського села сільгосппродукція відправлялася в різні регіони імперії. Україна була головним постачальником зерна для м. Ленінграда, ряду областей РРФСР, овочів - для Москви. Саме в той час, коли люди в Україні голодували і вмирали голодною смертю, багато хліба вивозилося за кордон. За 1946-1947 р.р. в країни Західної Європи: Польщу, Чехословаччину, Болгарію, Німеччину, Францію та ін. з СРСР було експортовано 2,5 млн. т зерна.

Головне лихоліття вразило майже всю Україну за винятком ряду західних областей. Смертельних мук голоду зазнали хлібороби південних областей УРСР: Херсонської, Миколаївської, Запорізької, Дніпропетровської. Своїми страшними лещатами стискав голод населення Подніпров'я - Полтавської, Київської, Чернігівської, Кіровоградської областей. Тяжко терпіли від голоду жителі сіл та міст Вінницької, Кам'янець-Подільської, Сталінської, Ворошиловградської, Харківської, Сумської, Житомирської областей.

Голодуючі змушені були вживати у їжу різні сурогати, траву, листя дерев, м'ясо загиблих тварин, ховрашків тощо. Доходило й до канібалізму. Станом на 2

липня 1947 р. в Україні нараховувалось понад 1 млн. 154 тис. виснажених голодом людей - дистрофіків. У голодоморному вирі гинули в основному селяни-хлібороби, робітники. Страждали і помирали у селах і містах України люди різних національностей - українці, росіяни, євреї, болгари, гагаузи, ін. Від штучного рукотворного голоду за неповними даними загинуло в Україні понад 1 млн. людей.

Ось і завершилася наша невесела екскурсія вулицями рідного міста. А чи варто було і згадувати про це? Варто, бо лиховісні тіні минулого, дезінформація, якою було оплутане наше суспільство, активно проявляються і в наші часи. Варто, бо ми маємо знати, до чого можуть призвести необґрунтовані теорії та неповага до людського життя.

Мене особисто гірко вразили слова молодих людей на обговоренні перейменування вул. Кірова в вулицю Олесья Гончара, що цього робити не треба, бо мовляв, Кіров більше зробив за Гончара.

Хай же знають вони, що Кіров був серед катів українського народу, бо входив до ЦК. Видавав особисті накази на розстріли інтелігенції Петрограду, а вбитий був чоловіком зґвалтованої ним жінки.

Олесь Гончар же – це наш дніпропетровець, літературний класик, ім'я якого відомо по всьому світу, як бачимо, окрім рідного міста. Він прославляв і оспівував нашу землю, її народ, роботящими руками якого і створене наше місто.

Давайте ж будемо любити рідний край та його визначних людей і нікому більше не дозволимо робити з нас нерозумну скотину! Давайте будемо пам'ятати, але в майбутнє дивитися з вірою, що найгірші часи для Вкраїни вже минули.